

Universitetskanslersämbetets utbildningsutvärderingar

Självvärdering

Lärosäte: Göteborgs universitet
Forskarutbildningsämne: Pedagogik
Licentiatexamen: ja
Doktorsexamen: ja

Skriv en självvärdering per utbildning som leder fram till examen inom det forskarutbildningsämne som ska utvärderas. Självvärderingen baseras på kvalitetsaspekter och bedömningsgrunder inom aspektområdena:

- miljö, resurser och område
- utformning, genomförande och resultat
- uppföljning, åtgärder och återkoppling

samt de tre perspektiven:

- arbetslivets perspektiv
- studenters perspektiv
- jämställdhetsperspektiv.

Beskriv kortfattat samt analysera och värdera med exempel hur den utvärderade utbildningen uppfyller bedömningsgrunderna för varje aspekt inom aspektområdena och för perspektiven. Självvärderingen ska utgå från aktuella förhållanden för utbildningen. Beskriv såväl styrkor som identifierade utvecklingsområden samt hur arbetet med uppföljning, vidtagna och planerade åtgärder och återkoppling sker både för att utveckla utbildningen och för att säkerställa att utbildningen har hög kvalitet.

En mer preciserad vägledning till lärosäten vad gäller aspekter och bedömningsgrunder finns i *Vägledning för utvärdering av utbildning på forskarnivå*, bilaga 1.

Självvärderingen bör sammanlagt inte överstiga 75 000 tecken inklusive mellanslag (cirka 25 A4-sidor i 12 punkters storlek), exklusive lärosätets ifyllda tabeller.

Aspektområde: område, miljö och resurser

Aspekt: Forskarutbildningsämne

Pedagogik är ett av sex forskarutbildningsämnena vid Utbildningsvetenskapliga fakulteten, både licentiat- och doktorsexamen finns inrättade. Övriga ämnen är barn- och ungdomsvetenskap, idrottsvetenskap, kostvetenskap, pedagogiskt arbete och ämnesdidaktik med inriktningar. Ämnena fördelar sig över fakultetens fyra institutioner enligt tabell 1.

Tabell 1. Fakultetens forskarutbildningsämnena fördelade på institutioner

Institution	Ämne
Institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande (IPKL)	Pedagogik Barn- och ungdomsvetenskap Pedagogiskt arbete Ämnesdidaktik med inriktningar
Institutionen för pedagogik och specialpedagogik (IPS)	Pedagogik Pedagogiskt arbete Ämnesdidaktik med inriktningar
Institutionen för didaktik och pedagogisk profession (IDPP)	Pedagogik Pedagogiskt arbete Ämnesdidaktik med inriktningar
Institutionen för kost- och idrottsvetenskap (IKI)	Pedagogik Idrottsvetenskap Kostvetenskap

Som framgår av tabell 1 är ämnet pedagogik inrättat vid samtliga institutioner med en gemensam allmän studieplan (ASP). Detta hänger samman med den genomgripande organisationsförändring som genomfördes år 2010 och bland annat innebar att den dåvarande institutionen för pedagogik och didaktik delades upp och att dagens fyra institutioner skapades.¹ Vid delningen följde doktoranderna vanligen sin huvudhandledare till den nya institutionen. Under de senaste åren har institutionerna profilerat sig inom det pedagogiska kunskapsområdet, vilket har resulterat i att aktiva doktorander i pedagogik idag återfinns vid IPKL och IPS. I det dagliga, löpande arbetet görs ingen åtskillnad mellan doktorander antagna i olika ämnen. Ämnena är närbesläktade men ställer olika krav på särskild behörighet vid antagning. Genom ämnessamverkan kan en större och bredare forskarutbildningsmiljö skapas för doktoranderna.

Institutionerna har ett operativt ansvar för utbildning på forskarnivå. En utmaning är därför att hålla samman doktorandernas utbildningsmiljö över ämnes- och institutionsgränser. Detta görs bland annat genom:

- Fakultetens övergripande ansvar för strategisk planering och kvalitetssäkring.²
- Nära samarbete mellan institutionernas studierektorer.
- Gemensam policy för seminariebehandling av avhandlingsarbeten och licentiatuppsatser.
- Seminarieledare utsedda av dekan för granskning av manus vid planerings- och slutseminarier.

¹ Institutionerna är förhållandevis stora, totalt har fakulteten ca 550 anställda.

² Fakultetens ansvar sammanfaller med intentionerna i omorganisationsprojektet "Göteborgs universitet förnyas" (fr.o.m. 1 jan 2013).

- Gemensamma kurser inklusive fyra obligatoriska (introduktionskurs och tre metodkurser).
- Fakulteten fördelar medel till institutionerna enligt schablon efter genomförande av kurs.

Pedagogik har en ämnesorienterad placering vid fakulteten genom ASP som ställer krav på förkunskaper i ämnet pedagogik (90 hp varav 30 på avancerad nivå) och en specifik obligatorisk ämneskurs (Pedagogik som vetenskap 15 hp). Därigenom särskiljs pedagogik från de övriga ämnena som istället har en professionsorienterad placering inom det pedagogiska kunskapsområdet alternativt ett uttalat tvärvetenskapligt perspektiv (sociologi, socialt arbete m.fl.).

I ASP beskrivs pedagogik som ”ett ämne på forskarnivå med fokus på processer, såväl formella som informella, genom vilka människan formas och förändras inom olika sociala, kulturella och historiska sammanhang. Dit hör olika dimensioner av fostran, utbildning, undervisning, lärande och andra påverkansprocesser”. Vid Göteborgs universitet går forskarutbildningsämnet och dess vetenskapliga grund tillbaka till 1950-talet och Kjell Härnqvists forskning som berörde dels individuella differenser och dels betydelsen av sociala förhållanden för utbildning och samhällsutveckling. Ämnet och forskningen har sedan dess utvecklats och vidgats till att omfatta nya problemområden, teorier och metoder.

Doktoranderna i pedagogik återfinns idag inom fem forskningsmiljöer, (se nedan). Miljöerna speglar bredden i ämnet pedagogik och utgör också en solid helhet i förhållande till ämnets avgränsning i den allmänna studieplanen, med både samhällliga, institutionella och individuella perspektiv. De leds av professorer eller erfarna docenter i pedagogik. Forskningsmiljöerna är centrala för ämnets vetenskapliga grund och beprövade erfarenhet. Inom ramen för forskningsmiljöerna har även tematiska arbetsgrupper utvecklats. Närmare 40 forskningsrådsfinansierade projekt finns knutna till de fem miljöerna³ vilket betyder att doktoranderna under sin utbildning kan ta del av forskning av hög kvalitet och vetenskaplig bredd. Miljöerna har även väl utvecklade nationella och internationella samarbeten, de är aktiva i undervisning och samverkan med samhället i övrigt.

De fem miljöerna är:

- *Förutsättningar, utbildning och resultat – FUR* (vid IPS): Storskaliga studier, ofta baserade på registerdata, av individuella förutsättningar, utbildningens organisation och resurser samt resultat på individ- och systemnivå. Inom miljön görs även interventionsstudier som rör barns läsning och skrivförmågor. Merparten av forskningen är baserad på internationellt insamlade data (av IEA och OECD), på registerdata (SCB) och på landets största longitudinella individdatabas inom utbildningsområdet, Utvärdering Genom Uppföljning (UGU).⁴ UGU är en nationell forskningsdatabas som förvaltas inom FUR-miljön och innehåller till dags dato riksrepresentativa stickprov av skolelever från nio årskullar, födda mellan 1948 och 1998 och finansieras med stöd av Vetenskapsrådet.
- *Lärande och IT* (vid IPKL): Forskning med ett intresse för hur digitalisering och tillgång till information omdanar utbildning och andra pedagogiska sammanhang och vad detta betyder för synen på lärande och kunskap. Gemensamt är ett kritiskt förhållningssätt och

³ Varav 7 har huvudsökande från annat lärosäte. Uppgifterna har hämtats från ekonomisystemet och avser sen höst 2016, se även:

http://ipkl.gu.se/forskning/forskningsmiljoer/larande_it/forskning; <http://ips.gu.se/forskning/forskningsmiljoer>

⁴ <http://ips.gu.se/forskning/forskningsdatabaser>

en forskningsförankrad syn på digitala teknologiers relation till utbildning och lärande. Området består av fyra teman som är orienterade mot digitala teknologier i förskola och skola, fritid och civilsamhälle, högre utbildning och arbetsliv. Detta inbegriper studier av lärande i utbildningsmiljöer inom t.ex. skolan, sjukvården, industrin, designvärlden och virtuella miljöer som inkluderar bl.a. nya former av medieanvändning i utbildning och samhälle såsom datorspel, sociala media och nätbaserat lärande, liksom hur digitala teknologier ändrar förutsättningarna för utveckling av professionell kompetens. Inom miljön finns excellenscentret ”The Linnaeus Centre for Research on Learning, Interaction and Mediated Communication in Contemporary Society” (LinCS), som har skapats med stöd av Vetenskapsrådet. I anslutning till LinCS har ett laboratorium för analys av videodata byggts upp.⁵ Vid IPKL finns även The University of Gothenburg Learning and Media Technology Studio, LETStudio, som är ett universitetsstrategiskt initiativ för interdisciplinär lärandeforskning.

- *Lärande och bedömning i språk – LBS* (vid IPS): Forskning relaterad till olika typer av bedömning av såväl formativ som summativ karaktär och med avseende på elevers lärande av och utveckling av kompetenser i språk. Vidare bedrivs forskning som rör språk- och ämnesintegrerad undervisning (CLIL) och den engelska läsförståelsedelen i högskoleprovet (ELF). Inom miljön utvecklas även skolans nationella prov och övriga bedömningsstödande material i engelska, franska, spanska och tyska. Exempel på centrala frågor inom miljön är hur lärande, bedömning och betygsättning är relaterade till varandra och hur man kan kartlägga dessa samband, förhållandet mellan lärande och motivation, samt elevers och lärares uppfattningar om lärande, prov och bedömning. Egenskaper hos bedömningsinstrument och procedurer av skilda slag, bl.a. med avseende på olika typer av eventuell *bias*, fokuseras också, liksom olika sätt att lära och undervisa. Här återfinns kvantitativa studier på makronivå men också kvalitativa intervjustudier och lingvistiska analyser av elevers texter på individnivå.
- *Platform for Research in Inclusive Education and School Development – PRIS* (vid IPS): En specialpedagogisk miljö med studier av karakteristika hos inkluderande utbildningssystem, hur behov av särskilt stöd konstrueras socialt med hänvisning till kön, klass, etnicitet, nationalitet, språk, funktionsnedsättningar etc., hur skolframgång kan uppnås och vilket ledarskap som krävs för att uppnå målet med en inkluderande skola, inklusive särskola och SFI. Inom miljön återfinns även studier som rör minoritetslevers lärande och utveckling, läsförståelse i allmänhet samt andraspråkelevers läsning och skrivning, likaså studier av elevhälsa och en hälsofrämjande skolutveckling samt om undervisningspraktiker och identitetsformering i särskilda undervisningsgrupper. Miljön medverkar även i Skolverkets ”Läsllyftet”.
- *Power and Agency in Education – PAGE* (vid IPS): Studier av makt, deltagande och aktörskap i olika utbildningssammanhang. Teoretiskt hör miljön hemma i en kritisk tradition där politiska aspekter i pedagogiska fenomen uppmärksammas, det vill säga hur differentiering skapas och återskapas i och genom pedagogiska processer och praktiker. Inom miljön studeras gränsdragningar och maktprocesser i olika utbildningspraktiker och hur dessa samspelar med andra praktiker och aktörer, lokalt och globalt. Här återfinns komparativa studier, organisations- och professionsstudier, med metodisk variation men i synnerhet etnografi, policyanalyser och aktionsforskning. Miljön utmärks av ett tydligt intresse för pedagogiska sammanhang i relation till det omgivande samhället. I forskningen förekommer deltagande i skolutveckling, och analyser av betydelsen av kön,

---

⁵ http://lincs.gu.se/research_organisation/lincs_lab

klass, etnicitet samt deras intersektioner. Till miljön finns även knutet en databank med inspelade lektioner från 1968 och framåt.

Inom fakultetens institutioner finns även ett flertal andra forskningsmiljöer men som inte beskrivs närmare här då där inte finns doktorander i pedagogik.⁶

Avhandlingarnas teman speglar den miljö doktoranderna är knutna till. Doktoranderna utvecklar egna avhandlingsprojekt alternativt skriver de sin avhandling inom ramen för externfinansierade projekt. De förväntas aktivt delta i miljöns seminarier och övrig verksamhet. Genom att doktoranderna knyts till en specifik forskningsmiljö och samtidigt får tillgång till andra forskningsmiljöer genom t.ex. kurser och öppna seminarier skapas ett utbildningssammanhang som erbjuder den enskilde doktoranden en möjlighet att utvecklas inom ett specifikt område och samtidigt få en bred utbildning.

Arbetet inom forskningsmiljöerna följs upp och sammanställs årligen av institutionerna och fakulteten, och återkopplas i form av årsberättelser.

---

⁶ Vid IPKL finns även forskningsmiljöerna Barn, ungdom, kultur och lärande samt Early Childhood Education, vid IDPP finns ett flertal forskningsmiljöer som berör undervisning och lärande, och vid IKI forskning inom ämnena idrottsvetenskap och kostvetenskap.

Aspektområde: område, miljö och resurser

Aspekt: Personal

Handledarkompetens

Se bilagetabell 2 angående handledares forskningsämne, kön och ålder m.m. Tabell 2 nedan visar handledarkompetens och antalet doktorander inom de fem forskningsmiljöer där doktorander i pedagogik återfinns.

Tabell 2. Handledarkompetens och doktorander i forskningsmiljöer för doktorander i pedagogik vid IPKL och IPS, avser ht 16

Forskningsmiljö	Huvud- och biträdande handledare i pedagogik inom miljön (varav docenter och professorer inom parentes)	Antal doktorander i pedagogik inom miljön, ht 16 (totalt för alla ämnen inom parentes) ^{*)}
Förutsättningar, Utbildning och Resultat – FUR (IPS)	8 (6)	8 (10)
Lärande och Bedömning i Språk – LBS (IPS)	1 (1)	1 (2)
Lärande och IT (IPKL)	12 (10)	9 (9)
Platform for Research in Inclusive education and School development – PRIS (IPS)	3 (2)	2 (3)
Power and Agency in Education – PAGE (IPS)	9 (8)	6 (16)
Handledare inom fakulteten som inte ingår i ovanstående miljöer ^{**)}	3 (3)	
Extern handledare ^{***)}	2 (2)	
Totalt	38 (32)	26 (40)

^{*)} Övriga doktorander inom dessa forskningsmiljöer är antagna i ämnet pedagogiskt arbete.

^{**)} Varav en pensionerad professor som slutför huvudhandledarskap fram till licentiatexamen sen höst 2016 samt en huvudhandledare och en biträdande som bytt institution inom fakulteten under pågående handledning.

^{***)} Från andra högskolor (biträdande handledare).

Av sammanlagt 38 handledare i ämnet pedagogik är 32 docenter och professorer. Huvudhandledaren är alltid docent eller professor. Samtliga doktorander med tre undantag har en professor i sin handledarkonstellation. Flera handleder även doktorander vid andra lärosäten i Sverige och utomlands vilket vidgar erfarenheten av forskning och forskarutbildning.

Inom en av miljöerna – PAGE – är doktoranderna i ämnet pedagogiskt arbete fler än dem i pedagogik. Detta kan utgöra en utmaning för pedagogikämnets avgränsning, men samtidigt skapas i mötet mellan ämnen en öppenhet mot andra frågor vilket är berikande. Miljöns docenter och professorer är alla i pedagogik vilket sammantaget skapar en solid ämnesgrund för doktorander i pedagogik.

För att säkra den långsiktiga tillgången till handledare görs följande:

- Lektorer erbjuds karriärvägledningssamtal med viceprefekt vid egen institution.

- Samtliga nydisputerade uppmanas gå en högskolepedagogisk kurs i handledning på forskarnivå, även om de ännu inte handleder en doktorand, genomgången kurs är dessutom ett krav för docentbehörighet.⁷
- Ej docentmeriterade men med för doktoranden relevant forskningserfarenhet kan vara biträdande handledare för att därigenom få handledarerfarenhet.

Utseende av handledare

Enligt *Regler för utbildning på forskarnivå vid Göteborgs universitet – Doktorandreglerna*⁸ (benämns härefter Doktorandreglerna) ska minst två handledare utses av prefekt senast en månad efter det att doktoranden antagits. Vid Utbildningsvetenskapliga fakulteten är alla huvudhandledare alltid docenter eller professorer vilket följer ett fakultetsspecifikt tillägg till Doktorandreglerna.⁹ Handledare utses i samråd mellan doktorand, prefekt, viceprefekt och studierektor.

Tilldelning av handledare utgår i första hand från doktorandens behov och handledares vetenskapliga och pedagogiska kompetens. Huvudhandledare väljs därför i första hand inom den miljö dit doktoranden knyts. Samtliga huvudhandledare, med två undantag, är ht 2016 knutna till någon av fem forskningsmiljöer (se tabell 2). De biträdande handledarna utses vanligen inom institutionen och ofta inom aktuell miljö, men vid behov vänder vi oss även till andra institutioner och lärosäten för att tillföra nödvändig kompetens. Av detta skäl har i vissa fall två biträdande handledare utsetts. Projektfinansierade doktorander har oftast handledare inom projektet men även här har doktoranden ibland tillförts annan kompetens genom att tillsätta en biträdande handledare utanför projektet.

Handledningens omfattning

Enligt Doktorandreglerna (10.8) ska doktoranden ges möjlighet till kontinuerlig kontakt med handledarna för diskussion och tillgång till fortlöpande synpunkter under avhandlingsarbetets framskridande. Vid Utbildningsvetenskapliga fakulteten är kontaktansvaret ömsesidigt, dvs. doktoranden är också skyldig att hålla sina handledare kontinuerligt informerade om hur arbetet framskrider. Enligt fakultetsspecifika doktorandregler ska minst 320 handledningstimmar ges under 48 månaders heltidsstudier. Institutionerna har utformat nyckeltal för fördelning av handledartimmarna per termin.

Det uppstår ofta bekymmer när en doktorands finansiering har löpt ut innan avhandlingen är klar. Bedöms doktoranden ha goda förutsättningar att färdigställa avhandlingen inom rimlig tid erbjuder institutionerna fortsatt handledning och tillgång till arbetsplats. Samråd sker i dessa fall mellan doktorand, handledare, prefekt, viceprefekt och studierektor. Doktoranden kan fortsatt aktivt delta i sin forskningsmiljö och annan seminarieverksamhet.

I vissa fall kan doktoranden behöva specialistkompetens i en avgränsad fråga under sin studietid. Enligt fakultetsspecifika tillägg till Doktorandreglerna har doktoranden rätt till så kallad experthandledning. Experthandledning är ett kvalitetshöjande inslag som kan ges utöver ordinarie handledning.

⁷ http://medarbetarportalen.gu.se/digitalAssets/1477/1477154_riktlinjer-docentarenden140326.pdf

⁸ http://medarbetarportalen.gu.se/digitalAssets/1531/1531397_v-2015_327-doktorandregler-150413.pdf

⁹ http://medarbetarportalen.gu.se/digitalAssets/1574/1574717_160509-fakultetsspecifika-regler-fo--r-utbildning-pa--forskarniva--f--r-publicering.pdf

Handledarbyte

Doktoranders rätt att byta handledare regleras i HF. I enlighet med Doktorandreglerna 10.6 ska begäran ”vara skriftlig och ställas till prefekt”. Begäran behöver inte motiveras.

Rätten att byta handledare gäller även för doktorander som har sin anställning knuten till ett forskningsprojekt eller en forskarskola. Vid fakultetsaudit 2015¹⁰ uttryckte intervjuade doktorander att de kände sig osäkra angående vad som gällde vid handledarbyte, särskilt för projektdoktorander. En likalydande handläggning har därför antagits av prefekterna vid fakultetens institutioner:¹¹

- 1) *Doktoranden lämnar en skriftlig begäran till prefekten.*
- 2) *Doktoranden kontaktar studierektor för forskarutbildningen för att i samråd diskutera förslag till ny huvudhandledare och/eller biträdande handledare.*
- 3) *Studierektor kontaktar den tidigare handledaren och meddelar doktorandens önskan.*
- 4) *Studierektor samråder med viceprefekt för forskarutbildning om förslag till ny handledare. Gäller bytet biträdande handledare sker samråd även med huvudhandledaren. Gäller bytet enbart huvudhandledare meddelar studierektor den biträdande handledaren att ett byte av huvudhandledare kommer att äga rum.*
- 5) *För en doktorand som har sin doktorandanställning knuten till ett forskningsprojekt ska särskild hänsyn tas till doktorandens möjlighet att kunna färdigställa sin avhandling inom den påbörjade inriktningen och inom utsatt tid.*
- 6) *Studierektor kontaktar den nya föreslagna handledaren. Om det gäller en biträdande handledare, i samråd med huvudhandledaren.*
- 7) *Prefektbeslut och revidering av individuell studieplan (ISP).*

Om handledaren också är studierektor ska doktoranden istället kontakta viceprefekt för utbildning på forskarnivå.

Vetenskaplig kompetensutveckling

En hög handledningskompetens förutsätter att handledaren bedriver egen forskning och i övrigt har en aktiv roll i vetenskapliga sammanhang. Därutöver förväntas handledarna aktivt delta i en forskningsmiljö. För att stödja handledares vetenskapliga kompetensutveckling punkter görs följande:

- Villkorad forskningstid tilldelas som en del av anställningen: 10 procent för lektorer, 20 procent för docenter och 25 procent för professorer. Dessutom ges 10 procent för kompetensutveckling.
- Medel avsätts vid institutionerna för:
  - Språkgranskning av artiklar och bokkapitel.
  - Konferensdeltagande.
  - Kollegieverksamheten.

Kollegieverksamheten är en omfattande öppen och utåtriktad seminarieverksamhet där inbjudna gäster ofta medverkar.¹² Kollegierna har en mycket lång tradition och utgörs av mer eller mindre informella grupperingar med ett specifikt intresseområde inom forskning, utbildning och/eller samverkan med samhället. Ibland finns en koppling till en forskningsmiljö eller något av dess teman, men inte alltid. Ordförande är disputerad och vanligen docent eller professor. Sekreterare är vanligen en doktorand. Doktoranderna får

¹⁰ http://medarbetarportalen.gu.se/digitalAssets/1563/1563308_ufs-auditrapport-dec-2015.pdf

¹¹ http://ipkl.gu.se/digitalAssets/1611/1611057_handlaggningsordning-byte-handledare.pdf

¹² <http://uf.gu.se/forskning/kollegier>

ersättning motsvarande fem procent av en heltid. Detta stärker doktorandernas kunskap om och delaktighet i forskningen, bidrar till deras nätverkande och ger samhörighet med seniora forskare. Den vetenskapliga kompetensutvecklingen blir därigenom gemensam för doktorander och forskare. Seminarierna är öppna för alla intresserade, även utanför universitetet och skapar sammantaget en levande akademisk miljö för såväl forskare och doktorander som för andra grupper utanför akademien, t ex lärare.

Att anordna konferenser är ett kollegialt arbete där även doktorander engageras i organisering och genomförande, i samverkan med seniora forskare. Även här blir den vetenskapliga kompetensutvecklingen gemensam för doktorander och forskare. En fördel är även att doktoranderna får tillträde till konferensen. Fakulteten har haft ett omfattande ansvar för att organisera konferenser under de senaste tio åren.¹³ Bland de större kan nämnas *European Conference for Educational Research* (ECER) 2008, *Organisation Mondiale pour l'Éducation Pré-scolaire* (OMEP) 2010, *Gender and Education* 2012, *Computer Supported Collaborative Learning* (CSCL) 2015, *Nordic Educational Research Association* (NERA) 2015 och *Challenges in Educational Measurement* 2016.

Många av fakultetens forskare och doktorander är aktiva i den nybildade Swedish Educational Research Association (SWERA), en nationell förening med syftet att på kollegial grund främja forskning inom det pedagogiska kunskapsområdet. Föreningen har betydelse för handledares kompetensutveckling genom möjligheten att följa utveckling inom ämnet vid andra lärosäten. En av studierektorerna är kordinator för SWERAs forskarutbildningsråd och en av pedagogikdoktoranderna är med i doktorandrådet.

Pedagogisk kompetensutveckling

Handledarnas pedagogiska kompetensutveckling sker genom högskolepedagogiska kurser och handledarkollegier.

Kursen *Handledning i forskarutbildning, 5 hp*¹⁴ ges regelbundet av den högskolepedagogiska enheten Pedagogisk utveckling och interaktivt lärande (PIL) och behandlar forskarutbildningens sammanhang, organisation och förutsättningar, samt belyser relationen mellan handledare och doktorand liksom handledningens mer vardagsnära praktik. Även genusfrågor beaktas. Godkänt resultat, alternativt validering av motsvarande kurs vid annat lärosäte, noteras i personalsystemet och aktuella uppgifter kan kontinuerligt hämtas härifrån. Det finns även en uppföljande kurs för erfarna handledare (5 hp). Utöver handledarkurser erbjuder PIL pedagogiskt stöd utanför den reguljära kursverksamheten. Bland annat finns en öppen webb-sida med olika resurser (bloggar, litteratur, diskussionsunderlag etc.) för handledare att ta del av.¹⁵

Som en följd av att frågan om ohälsosam stress bland doktorander diskuterats (se vidare s. 14) har en tidigare tradition med handledarkollegier återupptagits vid IPKL och IPS, som ett led i pedagogisk kompetensutveckling. Handledarkollegierna ska träffas ett par gånger per termin och beröra frågor av mer generell art som kan ha aktualiserats av handledarna själva, doktoranderna eller studierektor. Även institutionsgemensamma handledarträffar med specifika teman kommer att genomföras med start vt 17. För att stärka medvetenheten om vikten av att delta i ett kollegialt samtal rörande handledning är vårens tema bestämt att vara just ”seminarienkultur”.

---

¹³ <http://uf.gu.se/samverkan/konferenser>

¹⁴ http://pil.gu.se/kurser/handledning_i_forskarutbildning

¹⁵ <http://pil.gu.se/resurser/rad-till-doktorandhandledare>

Kompetensutveckling i förhållande till samhällsutveckling i övrigt

Många av handledarna har ett starkt samhällsengagemang. Doktorandprojekt i ämnet pedagogik, liksom handledarnas forskning, har vanligtvis en inriktning som på olika sätt berör samhällsstrukturrella aspekter samt förhållanden inom olika institutionella sammanhang, vilket samtidigt utgör en naturlig och rik möjlighet till kompetensutveckling. Även den öppna kollegieverksamheten (se s. 8) ger rika möjligheter att följa samhällsutvecklingen inom olika områden och ta del av aktuell debatt. Samverkansdoktorander, dvs. doktorand antagen inom ramen för extern anställning, som arbetar halvtid i skolan bidrar också till möjligheten att följa samhällsutvecklingen. Likaså presenteras samverkansverksamhet vid månatliga institutionsmöten.

Uppföljning

Uppföljning av handledares vetenskapliga och pedagogiska kompetens sker genom att:

- Samtliga professorer har årliga medarbetarsamtal med dekan som rör uppföljning av och planering för vetenskaplig och pedagogisk kompetensutveckling och övriga (docenter och doktorer) har motsvarande samtal med prefekt.
- Uppföljningen kopplas till en allmän kompetensutvecklingsplan för respektive institution.¹⁶ Den som saknar högskolepedagogisk kurs i doktorandhandledning uppmanas att snarast gå utbildningen.¹⁷

Uppföljning av handledningens omfattning sker genom:

- Bemanningsplanering av handledare med timtilldelning enligt schabloner (studierektorerna ansvarar).
- Från vt 17 finns en särskild flik i ISP för handledningsmöten samt en ruta för former för handledning.
- Uppföljning sker årligen av doktorandexaminator (om denna roll, se s. 20).

Tillgången till handledare på kort och på lång sikt bedöms sammantaget vara god.

Utmaningen är istället det låga antalet doktorander i förhållande till miljöernas omfattande forskningsverksamhet och behov av framtida återrekrytering. Då fakultetsanslaget inte utgör en tillräcklig ekonomisk grund för antagning krävs även andra former för finansiering, se vidare s. 26.

---

¹⁶ http://ips.gu.se/digitalAssets/1538/1538585_kompetensutvecklingsplan_2015.pdf

¹⁷ Avser ej docentbehöriga (docentbehörighet kräver kurs i doktorandhandledning).

Aspektområde: Område, miljö och resurser

Aspekt: Forskarutbildningsmiljö

Rekryteringsprocessen

Enligt Göteborgs universitets antagningsordning för utbildning på forskarnivå ska utbildningsplatser på forskarnivå som leder till doktorandanställning lysas ut och antagningen ska ske i konkurrens.¹⁸ Utlysning av doktorandanställningar sker på svenska och engelska via Göteborgs universitets portal för lediga anställningar. Även projektfinansierade doktorandanställningar utlyses i konkurrens.

Urval baseras på en bedömning av kvalitet i behörighetsgivande examensarbete och på inskickad forskningsplan. Antagningsproceduren följer en handläggningsordning, fastställd vid respektive institution.¹⁹ Särskilda kriterier för bedömningen har utvecklats. Forskningsplanen bedöms i relation till forskningsmiljöernas inriktning för att säkra att handledarkompetens finns. Vid antagning knyts doktoranden till den miljö där huvudhandledaren är verksam.

Vid antagning av samverkansdoktorand utreder studierektor finansieringsmöjligheter hos extern arbetsgivare. Sakkunnigbedömning, inklusive bedömning av tillgänglig handledningskompetens, görs enligt ovan. Avtal skrivs mellan institutionen och extern arbetsgivare som även kan vara annan högskola. Det finns en GU-gemensam avtalsmall men samråd om utformning av avtalet ska ske med dekan.

Internationella doktorander

För närvarande finns sex internationella doktorander i pedagogik vid IPKL och IPS. Tre av dem har gått ett internationellt masterprogram vid fakulteten och sedan sökt och antagits till utbildning på forskarnivå. Övriga har gått ett masterprogram utomlands innan de antogs.

Ett av fakultetens mål för perioden 2017–2019 är en ökad internationalisering vid rekrytering av doktorander.²⁰ Vid utlysning av doktorandanställningar kommer många ansökningar från andra länder. Utländska studenter som har erhållit stipendium för forskarstudier från hemlandet vänder sig ofta till fakultetens institutioner med förfrågningar om antagningsmöjligheter. Tyvärr har de inte kunnat antas då stipendiets storlek inte uppfyller universitetets krav om finansiering motsvarande avtalsreglerad doktorandlön.

Doktorandernas nätverk

Doktorandernas medverkan i lokala, nationella och internationella nätverk är av central betydelse och följer i regel handledarnas nätverk. Flera pågående forskningsprojekt inkluderar forskare vid andra lärosäten i Sverige och utomlands vilket även kommer doktorander till godo, dels genom seminarieverksamhet och dels genom att flera av doktoranderna medverkar i projekten.

Nedan listas andra sätt att vidga doktorandernas forskarutbildningsmiljö.

---

¹⁸ http://medarbetarportalen.gu.se/digitalAssets/1583/1583363_--rende-8.2-antagningsordning-f--r-utbildning-p--forskarniv--.pdf

¹⁹ <http://ips.gu.se/om-ips/policydokument>; <http://ipkl.gu.se/utbildning/forskarutbildning/anvisningar>

²⁰ http://medarbetarportalen.gu.se/digitalAssets/1604/1604948_handlings--och-verksamhetsplan-2017-2019.pdf

Lokala nätverk

Doktoranders lokala nätverk utvecklas bl.a. genom deltagande i:

- Forskningsmiljöernas och de öppna kollegiernas seminarieverksamhet.
- Kurser och avhandlingsseminarier.
- Forskarskolan CUL:s (Centrum för utbildningsvetenskap och lärarforskning) kurs- och seminarieverksamhet.²¹ Forskarskolan antar inte doktorander i pedagogik men doktorander i pedagogik är välkomna att delta i aktiviteterna.

Nationella och nordiska nätverk

Doktorandernas nationella och nordiska nätverk utvecklas bland annat genom att:

- Våra kurser är öppna för doktorander från andra lärosäten.
- Doktoranderna deltar i andra lärosätens kurser.
- Doktorander kan vara knutna till finansierade nordiska nätverk som t ex ”Justice Through Education in the Nordic Countries”(JustEd), ett nordiskt excellenscenter finansierat av NordForsk, med forskningsledare vid IPS.²²

För att doktoranderna på ett enkelt sätt ska få en överblick över nationella och nordiska nätverk och konferenser inom det pedagogiska kunskapsområdet har en lista sammanställts och publicerats på fakultetens hemsida.²³

Internationella nätverk

Doktorandernas internationella nätverk utvecklas bland annat genom att:

- Ett flertal internationella kurser har tagits fram med hjälp av särskilda strategimedel från fakulteten i syfte att stärka doktorandernas internationalisering.
- Doktoranderna kan medverka i kurser och sommarskolor i andra länder.
- Fakulteten tar emot ett flertal gästdoktorander och gästforskare med tillhörande gästforskarseminarier, framförallt från de nordiska länderna och Australien, men också Asien, USA, Spanien och Sydamerika.

Samverkan med omgivande samhälle

Doktorandernas möjlighet att samverka med det omgivande samhället sker främst genom:

- Fältarbetet inom det egna avhandlingsarbetet.
- Institutionstjänstgöring i form av undervisning.
- Att doktorander uppmanas presentera sitt avhandlingsarbete inom ramen för utåtriktade verksamheter, till exempel *Skolforum*²⁴, den årligt återkommande institutionsgemensamma konferensen *Forskning pågår* som vänder sig till yrkesverksamma inom utbildningsverksamheter av olika slag, samt även vid ett flertal andra samverkanskonferenser.²⁵
- Samverkansverksamhet presenteras vid månatliga institutionsmöten.

Att delta i nätverk av ovanstående slag är viktiga inslag i utbildningen men också kostsamma. Varje doktorand har därför möjlighet att ansöka om medel från institutionen för deltagande i nationella och internationella konferenser samt kurser: Vid IPS är summan 10 000 kronor per

²¹ <http://cul.gu.se/CUL+forskarskola>

²² <http://www.justed.org/>

²³ http://medarbetarportalen.gu.se/digitalAssets/1614/1614902_svenska-och-nordiska-konferenser-och-n--tverk-170209.pdf

²⁴ <http://www.skolforum.com/>

²⁵ <http://uf.gu.se/samverkan/konferenser>

år under utbildningstiden.²⁶ Vid IPKL är summan 30 000 för hela utbildningstiden. Doktoranderna uppmanas även att ansöka om de resestipendier som Göteborgs universitet regelbundet utlyser. Beviljade stipendier har i stor utsträckning utvidgat möjligheter till konferensdeltagande, deltagande i sommarskolor och kurser vid andra lärosäten i Sverige och utomlands samt även kortare gästdoktorandvistelser vid lärosäten utomlands (kurser och konferensmedverkan noteras i ISP).

Avhandlingars och licentiatuppsatsers kvalitet

Tre seminarier, planerings-, mitt- och slutseminarierna, utgör grunden för säkerställande av avhandlingarnas kvalitet inför disputation.²⁷ Två av seminarierna leds av en av fakulteten särskilt utsedd ordförande, s.k. seminarieledare som utsetts av dekan med en mandatperiod om tre år. Seminarieledarens uppgift är att agera ordförande samt att granska och bedöma manus. Antagna fram till licentiatexamen har två seminarier: planerings- och avstämningsseminarium. Planeringsseminariet leds av seminarieledare.²⁸

Seminarieledare:

- Är professor eller en mycket erfaren docent.
- Har en bred vetenskaplig kompetens.
- Representerar inte en institution eller ett en viss forskningsinriktning.
- Har ansvar för att bedöma kvaliteten på manus vid planerings- och slutseminarium.

Vid samtliga seminarier utses en intern eller extern diskutant med särskild kompetens inom doktorandens avhandlingsfokus.

Planeringsseminariet har en formativ funktion. Planeringsseminarier ges kontinuerligt varje termin som en samlad konferens för att främja delaktighet av doktorander och handledare. En tillfredsställande bedömning av planen innebär att den formellt godkänns. Om avhandlingsplanen bedöms som icke fullständig ska komplettering inlämnas till seminarieledaren senast en månad efter att planeringsseminariet ägt rum.

Mittseminariet ska utgöra ett stödande inslag i arbetet och genomförs inom forskningsmiljön. Seminariet följs upp av studierektor genom samtal med doktorand och huvudhandledare.

Principen för *slutseminariet* är att avhandlingen ska vara klar för disputation efter det att synpunkter från seminariet arbetats in. Efter genomfört seminarium skriver seminarieledaren med bidrag från diskutanten ett samlat omdöme utifrån de huvudsakliga synpunkter som framkommit. Om seminarieledaren finner att de omarbetningar som krävs är så omfattande att de motsvarar mer än tre månaders heltidsarbete görs ytterligare en läsning av manuset innan avhandlingen kan tas upp till disputation. Datum för disputation fastställs först när avhandlingsmanusets kvalitet bedömts godtagbar. Utlåtandet bifogas anhållan om disputation.

Licentiatuppsatsens *avstämningsseminarium* anordnas i doktorandens primära forskningsmiljö. Seminariet ska utgöra ett stödande inslag i arbetet och anordnas då huvudhandledaren, efter samråd med doktoranden, anser det vara mest lämpligt, dock senast

²⁶ http://ips.gu.se/digitalAssets/1549/1549212_v2015-858.pdf . För samverkansdoktorander gäller motsvarande summa vilket regleras i avtalet med extern arbetsgivare.

²⁷ http://medarbetarportalen.gu.se/digitalAssets/1566/1566399_v-2015_756-policy-f-r-seminariebehandling-av-avhandlingsarbeten-160311.pdf

²⁸ http://medarbetarportalen.gu.se/digitalAssets/1566/1566412_v-2015_761-policy-for-seminariebehandling-av-licentiatuppsats-150311.pdf

då ett halvår (vid halvtidsstudier ett år) återstår till ett tilltänkt licentiatseminarium. Seminariet följs upp av studierektor.

Doktorandernas arbetsmiljö

Doktorandernas arbetsmiljö följer de regler som finns vid Göteborgs universitet.²⁹

Doktorander som har doktorandanställning vid en av institutionerna har samma rättigheter och skyldigheter som övriga anställda och erbjuds institutionstjänstgöring (oftast undervisning) om max 20 procent. Nyantagna doktorander tas emot och får en första arbetsplatsintroduktion och introduceras av studierektor. Anställda vid institutionen tilldelas en fast arbetsplats i ett delat arbetsrum och får en egen dator samt får även ta del av universitetets friskvårdsersättning. Samverkansdoktorander har tillgång till arbetsplats med stationära datorer.³⁰ (se Doktorandreglerna 5.4³¹).

Doktorandernas arbetsmiljö uppmärksammas vid:

- Årliga utvecklingssamtal med prefekt eller viceprefekt (för doktorander anställda vid institutionen).
- Arbetsmiljöronder.
- Årliga uppföljningssamtal med studierektor.
- Fakultetens och institutionernas doktorandråd.

Frågan om ohälsosam stress bland doktorander uppmärksammandes i samband med en doktorandenkät 2014 och har även aktualiserats av fakultetens doktorandråd. Följande åtgärder har vidtagits:

- Några av doktoranderna har genomfört fokusgruppintervjuer på temat med andra doktorander och återrapporterat resultatet till prefekter som följt upp denna genom att tydliggöra ansvar.³²
- Doktorandråd och handledarkollegier har bildats vid varje institution där frågan om ohälsosam stress återkommande tas upp.
- Nyantagna får en doktorandmentor för att lättare komma in i de vardagliga rutinerna och ha någon att vända sig till den första tiden. En doktorandmentor är en annan doktorand som får förlängningsdagar för uppdraget.
- Studierektorerna för grundutbildningen uppmanas att samråda med huvudhandledare inför planering av institutionstjänstgöring.
- Institutionstjänstgöringen bör i största möjliga utsträckning knyta an till området för doktorandens avhandling.

Doktorandgruppens sammansättning

Höstterminen 2016 finns 26 aktiva doktorander i pedagogik, 22 kvinnor och 4 män (för kommentarer om kön, se s. 29–30), se även tabellbilaga 1a.

Kunskaperna i engelska bedöms som goda. Doktoranderna förväntas presentera sitt avhandlingsarbete på engelska i internationella sammanhang och en stor del av kurslitteraturen är skriven på engelska. Till övervägande del skrivs avhandlingarna numera på engelska genom tendensen mot sammanläggningsavhandlingar. Majoriteten av doktoranderna är svenskspråkiga. De internationella doktoranderna behöver språkstöd i svenska, inte minst

²⁹ <http://medarbetarportalen.gu.se/anstallning/arbetsmiljo/>

³⁰ Arbetsgivaren tillhandahåller en egen dator vilket regleras i avtal.

³¹ http://medarbetarportalen.gu.se/digitalAssets/1531/1531397_v-2015_327-doktorandregler-150413.pdf

³² http://ipkl.gu.se/digitalAssets/1568/1568636_doktoranders_arbetsmiljo.pdf

för anställningsbarhet vid svenskt lärosäte. Enheten för akademiska språk (ASK)³³ erbjuder kurser i svenska för internationella doktorander och forskare där flera doktorander har deltagit. ASK erbjuder även språkhandledning till doktorander och forskare/lärare. Ett hinder för engelskspråkiga doktorander att utvecklas i svenska är ofta forskares och doktoranders goda kunskaper i engelska. En strävan är att ge tillfällena för doktoranderna att öva sig i att tala svenska i vardagen på institutionen. Det räcker inte med enbart språkkurser.

För de samverkansdoktorander som ägnar motsvarande 50 procent av en anställning åt sin utbildning och resterande tid åt arbete hos extern arbetsgivare utgör doktorandstudierna ofta en större utmaning än vanligt, i synnerhet om det geografiska avståndet till Göteborg är stort.Handledning, kurser, avhandlingsseminarier etc. sker alltid på plats i Göteborg. Däremot kan det vara svårare att upprätthålla en regelbunden medverkan i en forskningsmiljö och att ta del av kollegieverksamheten. För samverkansdoktorander från annan högskola har lösningen varit att utse en biträdande handledare från högskolan och om möjligt även ingå i en lokal forskningsmiljö. Fördelen är att doktoranden då har en kontaktperson lokalt. Denna möjlighet står inte till buds övriga samverkansdoktorander.

En ambition har varit att anta fakultetsfinansierade doktorander vartannat år för att skapa större kohorter och därigenom skapa goda studiesociala förhållanden samt upprätthålla ett rikt kursutbud. Finansieringsfrågan är dock, som nämnts, en utmaning då institutionerna har en ansträngd ekonomi. Doktoranderna finansieringsformer visar ett stort beroende av externa resurser, vilket framgår av följande sammanställning:

- Fakultetsmedel (7).
- Projektmedel (6).
- Projekt- och fakultetsmedel i kombination (6).
- Extern arbetsgivare som samverkansdoktorand (5, varav 3 vid annan högskola).
- Pension (2).

Under de senare åren har fakulteten erhållit relativt mycket externa forskningsmedel från Vetenskapsrådet och därigenom kunnat anta ett flertal projektfinansierade doktorander. Beroendet av extern finansiering skapar samtidigt en osäkerhet i förhållande till doktorandrekrytering. Fakulteten gjorde en strategisk satsning 2015 för medfinansiering av fakultetsanställda doktorander. Budgetåret 2017 görs ånyo en strategisk satsning som stimulans för forskarutbildning och unga forskare. Fakulteten kommer vidare att utreda möjligheter till ökad samverkan med externa aktörer för samfinansiering vid antagning till utbildning på forskarnivå (i enlighet med Handlings- och Verksamhetsplanen).³⁴

Handledargruppens sammansättning

Av de sammanlagt 38 handledarna är 23 kvinnor och 15 män. Medianålder är 56 år (varierar mellan 34–72 år), se även tabellbilagan. Kunskaper i engelska anses vara goda vilket återspeglas inte minst genom en hög andel internationell publicering och omfattande internationella nätverk. Se även publiceringsbilaga och s. 6.

Uppföljning, granskning, värdering och åtgärder

Ansvaret för utbildning på forskarnivå följer den formella linjeorganisationen enligt Göteborgs universitets arbetsordning.³⁵ Dessutom finns en kollegial organisering. Arbetet

³³ <http://ask.gu.se/medarbetare>

³⁴ Rullande treåriga handlingsplaner med ettåriga verksamhetsplaner.

http://medarbetarportalen.gu.se/digitalAssets/1604/1604948_handlings--och-verksamhetsplan-2017-2019.pdf,

³⁵ http://flov.gu.se/digitalAssets/1614/1614651_arbetsordning-vid-g--teborgs-universitet.pdf

med att skapa en utbildning på forskarnivå av hög vetenskaplig nivå och med goda utbildningsmässiga förutsättningar bygger därför på samspel mellan olika organisatoriska nivåer och organ (se även s.2).

En vicedekan med ett särskilt ansvar för utbildning på forskarnivå har utsetts. Vicedekan ingår i det utskott för utbildning på forskarnivå som är knutet till den universitetsgemensamma utbildningsnämnden. Utskottet ska verka för gemensamma principer samt bidra till kvalitetssäkring och erfarenhetsutbyte över fakultetsgränser

Varje institution har utsett en viceprefekt för forskning och utbildning på forskarnivå och en studierektor för utbildning på forskarnivå. I samråd med viceprefekt svarar studierektorerna för operativt arbete.

Samverkan mellan de organisatoriska nivåerna sker genom att:

- Studierektorerna vid de fyra institutionerna har ett nära samarbete med arbetsmöten ca tre gånger per termin för att i så stor utsträckning som möjligt skapa likvärdiga förhållanden för doktoranderna. Vicedekan deltar också i mötena där det bland annat diskuteras:
  - Kursutveckling och periodisering av kurser.
  - Utfall av kursvärderingar och återkoppling till kursledare för åtgärd.
  - ISP-systemet och dess utveckling (en av studierektorerna deltar i universitetets referensgrupp för ISP-systemet).
  - Uppföljning av regelverk och policy.
- Kurser annonseras (på svenska och engelska) via en fakultetsgemensam webbplattform och med ett gemensamt ansökningsförfarande.³⁶ Ett fakultetsgemensamt kursvärderingsformulär används.
- Vicedekan deltar på fakultetens prefektråd.
- Uppföljning och riskanalys av utbildning på forskarnivå görs årligen utifrån Handlings- och Verksamhetsplaner på fakultets- och institutionsnivå.³⁷

Vid sidan av den formella linjeorganisationen finns den kollegiala organiseringen för strategiska diskussioner.³⁸ Kollegialitet i detta sammanhang ”bygger på ett pågående prövande och kritiskt samtal där det samtidigt sker en granskning och en utveckling av kunskapsanspråk”.³⁹ Följande formella fora som rör utveckling av utbildningen bygger på kollegial organisering:

- Utbildning på forskarnivå finns med som en stående punkt på *fakultetsstyrelsens* sammanträden.
- *Beredning för utbildning på forskarnivå* (BUF). Ett beredande organ för fakultetsstyrelse som leds av vicedekan och har forskar- och doktorandrepresentanter från de fyra institutionerna. BUF arbetar med strategisk och kvalitativ utveckling. Doktorandledamöterna är lika många som forskarna. En stående punkt är att varje institutions doktorandråd delger beredningen aktuella frågor, likaså att varje institutions forskare delger innehåll från handledarkollegierna.

³⁶ <http://uf.gu.se/utbildning/forskarutbildning/kurser/ansokan-kurser>

³⁷ http://medarbetarportalen.gu.se/digitalAssets/1604/1604948_handlings--och-verksamhetsplan-2017-2019.pdf, http://ipkl.gu.se/digitalAssets/1606/1606679_hpvp17-19.pdf, http://ips.gu.se/digitalAssets/1594/1594977_hv-2017-2019.pdf .

³⁸ Här kan noteras att även dekan och prefekt är kollegialt valda.

³⁹ Sahlin, K. & Eriksson-Zetterquist, U. (2016). *Kollegialitet. En modern styrform*. Lund: Studentlitteratur.

- *Seminarieledarna* har gemensamma träffar som leds av vicedekan där eventuella kvalitetsproblem diskuteras och återkopplas till studierektorer, doktorandråd och handledarkollegierna.
- Forsknings- och forskarutbildningsfrågor tas återkommande upp vid *Forskningsrådet* vid IPKL och *Docent- och professorskollegiet* vid IPS, som båda är rådgivande åt respektive institutionsledning.
- *Handledarkollegierna* för utbyte av erfarenheter och kompetensutveckling.
- Särskilda *institutionsråd* har en rådgivande funktion till prefekten och består av en doktorandrepresentant samt representanter för anställda. De är inte direkt kopplade till utbildning på forskarnivå men institutionsspecifika strategiska aspekter diskuteras här, såsom handlings- och verksamhetsplaner och nyantagning av doktorander.

Utbildningsvetenskapliga fakulteten med dess fyra institutioner utgör en stor organisation som sammantaget bidrar till formande av forskarutbildningsmiljön. För doktoranderna är organisationen och därigenom även forskarutbildningsmiljön kanske inte alltid transparent. Studierektor är därför ofta en första kontaktperson när frågor av olika slag uppstår och bjuder även in till mer informella samtal med doktoranderna. Den kollegiala organiseringen är omfattande och inbegriper även det mer informella arbetet i forskningsmiljöerna. Miljöerna är därför viktiga i vardagen för doktoranderna, även avseende erövrandet av den egna utbildningsmiljön.

Aspektområde: Utformning, genomförande, resultat

Aspekt: Måluppfyllelse – kunskap och förståelse

Innehåll för måluppfyllelse

Att doktoranderna vid examen kan visa bred kunskap och förståelse i ämnet pedagogik uppnås genom avhandlingsarbete och att de deltar i:

- Obligatoriska och valbara kurser samt litteraturstudier.
- Avhandlingsseminarier.
- Forskningsmiljöns seminarier och diskussion av egna och andras texter.
- Öppen kollegieverksamhet.
- Nationella och internationella konferenser.
- Nationella och internationella nätverk, inklusive samverkan med samhället i övrigt.

Ovanstående punkter, förutom kurser, har utvecklats under de tidigare aspektområdena och nämns därför inte särskilt i detta avsnitt. För doktorander antagna fram till en doktorexamen utgör kursdelen 85 hp och för antagna fram till en licentiatexamen 50 hp. För båda grupperna utgörs 35 hp av följande gemensamma obligatoriska kurser:

- *Introduktionskurs* 5 hp
- *Pedagogik som vetenskap* 15 hp
- *Kvalitativa metoder i utbildningsvetenskaplig forskning* 5 hp
- *Kvantitativa metoder i utbildningsvetenskaplig forskning* 5 hp
- *Metodologiska utmaningar i utbildningsvetenskaplig forskning* 5 hp

Efter att med godkänt resultat ha genomgått *Introduktionskurs* kan doktoranderna bland annat:

- Beskriva forskarutbildningens organisation och genomförande vid Göteborgs universitet, Utbildningsvetenskapliga fakulteten och den egna institutionen.
- Redogöra för forskningsetiska krav för samhällsvetenskaplig forskning.

Efter att med godkänt resultat ha genomgått den obligatoriska ämneskursen *Pedagogik som vetenskap* kan doktoranderna bland annat:

- Redogöra för disciplinens uppkomst och utveckling internationellt och nationellt.
- Redogöra för och på ett fördjupande sätt förhålla sig till olika traditioner inom pedagogik som vetenskaplig disciplin samt dessa traditioners teoretiska grundvalar.

Efter att med godkänt resultat genomgått *de tre obligatoriska metodkurserna* kan doktoranderna bland annat:

- Förklara de grundläggande premisserna för olika kvalitativa forskningsmetoder.
- Redogöra för centrala termer/begrepp och analystekniker på en begreppslogisk nivå inom kvantitativa metoder.
- Beskriva innebörden av validitetsbegreppet och dess vanligaste underkategorier samt diskutera under vilka omständigheter validiteten i dess olika aspekter kan vara hotad.
- Redogöra för juridiska krav för etikfrågor inom utbildningsvetenskap och konkreta sätt att hantera etiska frågor i relevant utbildningsvetenskaplig forskning.

Ämneskursen⁴⁰ är utformad för att ge bred kunskap om traditioner inom pedagogik som vetenskaplig disciplin och insikt i ämnets formande och framväxt såväl nationellt som internationellt. Ett flertal seniora forskare som representerar olika forskningsinriktningar inom pedagogiken medverkar.

⁴⁰ <http://uf.gu.se/utbildning/forskarutbildning/kurser/pedagogik>

Vanligt förekommande examinationsformer är att doktoranderna skriver ett individuellt paper med utgångspunkt i en reflektion över något eller några av de teman som behandlats i den aktuella kursen och vilket presenteras och diskuteras på ett avslutande gemensamt seminarium.

Valbara kurser

Doktoranden väljer i samråd med handledare kurser av relevans för avhandlingsarbetet. Varje kurs omfattar 5–7,5 hp. Exempel på kurser som getts de senaste tre terminerna och är av särskild betydelse för uppnående av målen för kunskap och förståelse är:

- En ekologisk ansats till lärande och perception
- Framväxande kunskaps- och literacypraktiker i en digital tid
- Gender perspective in education
- Klassisk och modern mätteori
- Lek och spel: Klassiska teorier i ett samtida perspektiv
- Literacies, lärande och kulturell dynamik
- Läroplansteori: grundläggande traditioner och utvecklingstendenser, Inkludering, mångfald och skolning
- Multipel regressionsanalys och grundläggande strukturell ekvationsmodellering
- Organisation och ledarskap för skolutveckling
- Perspektiv på klassrumsinteraktion
- Researching Professional Practice: Critical Perspectives on Leading Research traditions in the study of learning and development: cognitive, pragmatist and sociocultural perspectives
- Utbildningsreformer för svensk skolutveckling

Även kurser med svensk rubrik ges på engelska vid efterfrågan.

Systematisk uppföljning

Doktorandernas engagemang utanför avhandlingsskrivande och kurser utgör värdefulla inslag i måluppfyllelse. Många har fått en god förankring i vetenskapssamhället genom att publicera sig i internationella tidskrifter och presentera på vetenskapliga konferenser, eller är i färd med att göra det. Samtidigt är det viktigt att kraven balanseras mot doktorandens utbildningstid. Det är en utmaning för doktoranden att hantera sin tid. Följande inslag ska synliggöra krav och progression och därigenom skapa förutsättningar för doktoranden att nå målen och att slutföra sin utbildning inom planerad tid.

Rekommenderad studiegång

Den rekommenderade studiegången skapar återkopplande milstolpar att uppnå och utgörs av:

- En rekommenderad studiegång för de obligatoriska kurserna ⁴¹ och att kurserna (obligatoriska och valbara) finns periodiserade för att underlätta doktorandernas planering av sin utbildning.
- En rekommenderad studiegång för genomförande av avhandlingsseminarer (där en tydlig progression i förhållande till målen ska visas).
  - För antagna till en doktorsexamen:
    - Planeringsseminariet ska hållas termin två eller tre efter antagning som heltidsstuderande till utbildningen, doktorander med annan studietakt tar upp sin plan termin tre eller fyra.

---

⁴¹ <http://uf.gu.se/utbildning/forskarutbildning/kurser/tidsplan>

- Mittseminariet ska senast hållas då ett år återstår till ett tilltänkt slutseminarium.
- Slutseminarium, när i princip ett färdigt avhandlingsmanus finns.
- För antagna till en licentiatexamen:
  - Planeringsseminariet ska hållas senast termin två efter antagning som heltidsstuderande till utbildningen, doktorander med annan studietakt tar upp sin plan termin tre.
  - Avstämningseminariet hålls senast då ett halvår (vid halvtidsstudier ett år) återstår till ett tilltänkt licentiatseminarium.

Doktorandexaminator

I Doktorandreglerna specificeras rollen som doktorandexaminator för doktorandernas studieuppföljning.⁴² Doktorandexaminator utses av dekan efter förslag från prefekt och ska vara minst docent. Vid Utbildningsvetenskapliga fakulteten utses i normalfallet respektive institutions studierektor, förutom för de doktorander där studierektor är huvud- eller biträdande handledare. Vem som är doktorandexaminator anges i ISP. Doktorandexaminators uppgift är att vara delaktig i uppföljningen av doktorandernas ISP. Detta görs dels genom att granska studieplanerna innan de godkänns av prefekten och vid behov ha kontakt med handledare och doktorand, och dels genom individuella årliga uppföljningssamtal som dokumenteras i ISP. Vid dessa uppföljningssamtal tas även frågan om handledningens omfattning och kvalitet upp.

ISP

I det elektroniska ISP-formuläret finns sedan maj 2016 samtliga HF:s examensmål återgivna för doktorsexamen, alternativt licentiatexamen, och för vart och ett finns möjlighet att ange hur uppfyllandet av examensmålet i fråga prövas för den enskilde doktoranden. Det kan här handla både om färdigställandet av avhandlingen, deltagande i kurser inom eller utanför institutionen, deltagande i konferenser på nationell eller internationell nivå, undervisning på grundutbildningen inom ramen för institutionstjänstgöring och olika former av samverkan med det omgivande samhället. Inför den senaste revideringen av ISP har institutionernas doktorander och handledare börjat redogöra för vägen mot måluppfyllelse genom en flik i ISP.

Kursutvecklingsarbete

Arbetet med kursutveckling är också en aspekt för säkerställande av doktorandernas måluppfyllelse. Kursutveckling görs genom att:

- Knyta kurserna till och diskutera dem i de olika forskningsmiljöerna samt i studierektorsgruppen innan de fastställs av prefekt. Kursernas förankring i forskningsmiljöerna är ett pågående arbete som kommer att fördjupas, bland annat för att kunna långtidsplanera och att än bättre matcha doktorandernas behov.
- De obligatoriska kurserna diskuteras och följs upp i BUF med återkoppling till studierektorer och kursledare.
- En gemensam kursplanemall används, med bland annat lärandemål under de tre kunskapsformerna, innehållsbeskrivning och examinationsformer.
- Även för enskilda läskurser utformas en kursplan som antas av prefekt för att säkra korrekt hantering.
- Kursexaminator utses av dekan efter förslag från prefekt.
- Kursvärderingar

⁴² http://medarbetarportalen.gu.se/digitalAssets/1524/1524500_doktorandregler-150413.pdf

Ett exempel på utvecklingsarbete initierat av doktoranderna inom BUF är en revidering av metodkurserna vilket resulterat i att kvalitativ och kvantitativ metod nu behandlas i separata kurser. Tidigare var dessa områden integrerade. Istället tillkom en integrerande tredje metodkurs. Doktorandernas kursvärderingar till denna förändring har varit positiva.

Under de senaste åren har fakultetens institutioner haft ett visst överutbud av kurser, beroende dels på att doktorandgruppen har minskat och dels på att antalet kurspoäng, i enlighet med önskemål från doktoranderna, har minskats från 100 till 85. En ambition är att genom en flexibel periodisering av kursutbudet bättre kunna matcha doktorandernas behov. Genom att doktorander från andra lärosäten har deltagit i kurserna och att samläsning ibland sker med masterstudenter (men med olika kursplaner) har ändå ett brett kursutbud kunnat genomföras, inte minst när det gäller kvalificerade metodkurser. Några kurser har dock fått ställas in p.g.a. få anmällda (för finansiering via fakulteten krävs fyra doktorander). I vissa fall har kurserna istället getts som enskilda läskurser under ledning av handledaren. Ämneskursen Pedagogik som vetenskap ges även om antalet doktorander understiger fyra, för att garantera att alla i pedagogik kan gå den.

Aspektområde: Utformning, genomförande, resultat

Aspekt: Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Innehåll för måluppfyllelse

Att doktoranderna vid examen kan visa färdighet och förmåga i ämnet pedagogik uppnås genom avhandlingsarbete och att de deltar i:

- Obligatoriska och valbara kurser.
- Avhandlingsseminarier.
- Forskningsmiljöns seminarier och diskussion av egna och andras texter.
- Öppen kollegieverksamhet.
- Nationella och internationella konferenser.
- Nationella och internationella nätverk, inklusive samverkan med samhället i övrigt.
- Undervisning.

Ovanstående punkter, förutom kurser, har utvecklats under de tidigare aspektområdena och nämns därför inte särskilt i detta avsnitt. För kursdelens omfattning och lista över obligatoriska kurser, se s. 18.

Obligatoriska kurser

Efter att med godkänt resultat ha genomgått *Introduktionskurs* kan doktoranderna bland annat:

- Presentera ett eget preliminärt forskningsområde och forskningsfrågor.
- Genomföra en kritisk analys av underlag för planeringsseminarium.
- Genomföra en kritisk analys av doktorsavhandling.

Efter att med godkänt resultat ha genomgått den obligatoriska ämneskursen *Pedagogik som vetenskap* kan doktoranderna bland annat:

- Analysera och kritiskt förhålla sig till centrala studier inom pedagogik som vetenskap ur såväl samhälleligt, institutionellt, interaktionellt som individuellt perspektiv.

Efter att med godkänt resultat genomgått *de tre obligatoriska metodkurserna* kan doktoranderna bland annat:

- Värdera relevansen av en forskningsmetod i relation till forskningsfråga, empiriskt material och kunskapsanspråk.
- Kritiskt granska vetenskapliga projekt och artiklar med avseende på deras forskningsmetod.
- Muntligt och skriftligt diskutera kvantitativa forskningsmetoders möjligheter och begränsningar.
- Med adekvat terminologi och begreppsapparat, kritiskt diskutera vetenskapliga projekt och studier med avseende på deras forskningsmetod.
- Diskutera förutsättningar för och konsekvenser av metodkombinationer.
- Analysera och diskutera relevanta kunskapsanspråk och göra metodkomparationer inom sitt vetenskapliga närområde.

Valbara kurser

Valbara kurser som getts de senaste tre terminerna och är av särskild betydelse för uppnående av målen för färdighet och förmåga är:

- Att spela in och använda video i pedagogisk forskning
- Att skriva och bearbeta vetenskaplig text
- Etnografisk ansats i utbildningsvetenskaplig forskning

- Grundläggande statistik och hantering av statistikprogrammet SPSS

Doktoranderna har möjlighet att utveckla sitt skrivande genom att till exempel:

- Delta i kurser i *Academic writing* som erbjuds via Enheten för akademiska språk (ASK).
- Skriva en pressrelease inför disputationen (obligatoriskt, stöd ges av fakultetens kommunikatör).

En grundläggande kurs i högskolepedagogik kan tillgodoräknas i kursdelen.

Seminarier och konferenser

Deltagande i seminarier och konferenser ger doktoranderna möjlighet att utveckla färdighet och förmåga att diskutera och presentera forskningsresultat på engelska och svenska, samt uppmärksamma betydelsen av deadlines. Som exempel kan följande aktiviteter nämnas:

- Doktoranderna ska själva presentera en sammanfattning av sitt arbete i samband med mittseminariet.
- Doktoranderna förväntas presentera sitt arbete på internationella och nationella konferenser.
- Ibland presenterar doktoranderna sitt arbete på konferenser med annan målgrupp än forskare.
- Doktoranderna bidrar till att stödja andras lärande genom medverkan i forskningsmiljöer och att träna sig i att ge återkoppling på doktorandkollegors men även seniora forskares texter.

Undervisning

Färdighet och förmåga att bidra till andras lärande tränas genom institutionstjänstgöring i form av undervisning och en valbar kurs i grundläggande högskolepedagogik.

Systematisk uppföljning

Se målområdet kunskap och förståelse, s. 19.

Aspektområde: Utformning, genomförande, resultat

Aspekt: Måluppfyllelse – värderingsförmåga och förhållningssätt

Innehåll för måluppfyllelse

Att doktoranderna vid examen kan visa färdighet och förmåga i ämnet pedagogik uppnås genom avhandlingsarbete och att de deltar i:

- Obligatoriska och valbara kurser.
- Avhandlingsseminarier.
- Forskningsmiljöns seminarier och diskussion av egna och andras texter.
- Öppen kollegieverksamhet.
- Nationella och internationella konferenser.
- Nationella och internationella nätverk, inklusive samverkan med samhället i övrigt.
- Undervisning.

Ovanstående punkter, förutom kurser, har utvecklats under de tidigare aspektområdena och nämns därför inte särskilt i detta avsnitt. För kursdelens omfattning och lista över obligatoriska kurser, se s.18.

Obligatoriska kurser

Efter att med godkänt resultat ha genomgått *Introduktionskurs* kan doktoranderna bland annat:

- Identifiera forskningsetiska aspekter i förhållande till det egna planerade avhandlingsarbetet.

Efter att med godkänt resultat ha genomgått den obligatoriska ämneskursen *Pedagogik som vetenskap* kan doktoranderna bland annat:

- Kritiskt värdera och förhålla sig till aktuell forskning relativt pedagogikens klassiker och relativt olika teorier inom pedagogik som vetenskap.

Efter att med godkänt resultat genomgått *de tre obligatoriska metodkurserna* kan doktoranderna bland annat:

- Reflektera över forskningsetiska frågor och överväganden.
- Värdera relevansen av specifika analysansatser i relation till forskningsfrågor, dataunderlag och kunskapsanspråk.
- Reflektera över forskningsetiska frågor och ställningstaganden diskutera och problematisera kvalitetsaspekter i relation till utbildningsvetenskap som område.

Vetenskaplig integritet

Att träna sig i att ge och ta kritik är centralt i akademiskt liv och kollegialitet, och ingår som en del av examinationen i så gott som samtliga kurser. Även deltagande i forskningsmiljön handlar ofta om att ge och ta kritik. Texter som där läggs fram är vanligen under utveckling och behöver respektfulla kommentarer för att kunna färdigställas. Det krävs en öppenhet för andras perspektiv och metodologiska utgångspunkter. För måluppfyllelse i värderingsförmåga och förhållningssätt ges doktoranden möjlighet att, genom att ingå i ett vetenskapligt sammanhang, utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt som innebär att hantera kritik och intellektuellt självständigt bearbeta och värdera den, samt även att själv göra en kritisk granskning. Denna förmåga till vetenskaplig integritet, förståelse för andras utgångspunkter och självständigt tänkande, som inbegriper vetenskapens roll i samhället, dess möjligheter och begränsningar, utvecklas också under handledningssamtal.

Systematisk uppföljning

Se målområdet kunskap och förståelse, s. 19. Under våren 2017 kommer en översyn att göras i syfte att förstärka etikinslag i de obligatoriska kurserna, i samråd mellan kursledare och studierektorena. Grunden är en uppmaning från ledningen för Göteborgs universitet med anledning av de allvarliga händelser som uppmärksammats vid bland annat Karolinska Institutet.

Arbetslivets perspektiv

Doktorander i pedagogik har ofta en tidigare yrkeserfarenhet med sig in i utbildningen. Under utbildningen erbjuds doktoranderna karriärvägledning som riktas mot arbete såväl inom som utanför akademien genom:

- Individuella samtal med handledare.
- Årliga uppföljningar av ISP tillsammans med handledare och doktorandexaminator. I det elektroniska ISP-formuläret finns ett särskilt fält för notering om att karriärvägledning har ägt rum.
- Individuella samtal med viceprefekt för utbildning på forskarnivå i anslutning till slutseminarium (erbjuds doktorander vid IPS).
- Under introduktionskursen ingår inslag om högskolan som arbetsplats.

När det gäller arbete utanför akademien är skolan vanligen i fokus, inte minst genom att många doktorander i pedagogik har en lärarutbildning och ett intresse för skolfrågor, men även andra samhällssektors behov av pedagogisk expertis kan vara aktuellt. Doktoranderna kan förbereda sig på ett föränderligt arbetsliv inom och utanför akademien genom:

- Avhandlingens fältarbete.
- Att delta i kollegiemöten som rör utvecklingen inom skolan (s. 8).
- Samverkansdoktoranders kontakter med sin arbetsplats (s. 10).
- Institutionstjänstgöring (s. 14).
- Högskolepedagogisk meritering.
- Arbete i forskningsmiljön där bland annat texter för publicering och utkast till forskningsansökningar diskuteras.
- Konferenser och nätverk (s. 11–12).

I samband med de terminsvisa samlade planeringsseminarierna (s. 13) ges en föreläsning som berör doktorandernas fortsatta karriär. Under 2016 ägnades båda tillfällena åt temat ”Vad händer efter disputationen?”. Tidigare doktorander bjöds in och berättade om sitt nuvarande arbete (postdoc, universitetslektor, lektorat i skolan och utbildningschef i en kommun) samt vilken betydelse utbildningen hade haft.

För att ytterligare stärka utbildningens användbarhet har nyligen en omfattande alumnundersökning genomförts riktad till tidigare doktorander vid Utbildningsvetenskapliga fakulteten. Resultatet har ännu inte analyserats men kommer att användas för att vägleda arbetet med att utveckla utbildningen, inklusive hur doktorander behöver förberedas för en karriär både inom och utanför akademien (för återkoppling till relevanta aktörer, se s. 15–17). Redan nu får disputerade varje termin ett alumbrev via fakultetens kommunikator med information om aktuella frågor inom fakulteten.

Antalet doktorander som antas är numera av ekonomiska skäl relativt få och de som examineras bedöms ha goda möjligheter att få en anställning inom högskolan. Även skolhuvudmännen utgör numera en attraktiv arbetsplats för disputerade i ämnet, inte minst genom lektorsanställningar inom skolan för dem som har en lärarbakgrund, men även andra sektorer kan vara relevanta. De påbörjade alumnuppföljningar är av betydelse för att kontinuerligt kunna utveckla utbildningens användbarhet inom olika samhällssektorer. Den låga nyantagningen kan emellertid på sikt leda till svårigheter för universitet och högskolor att rekrytera lektorer. Genom en liten nyantagning utmanas grunden för ämnets långsiktiga reproducering vilket även får konsekvenser för grundutbildningen, inklusive lärarutbildningen, och därigenom också för arbetsgivare utanför högskolan.

Doktoranders perspektiv

Doktorandinflytande

Doktorandinflytande regleras förutom i Högskoleförordningen även av Doktorandreglerna⁴³ som slår fast rätten att ”uppbära förtroendeuppdrag och vara representerade i alla beslutande och beredande organ vid universitetet som berör utbildning på forskarnivå och utbildningssituationen” (15.1). Att ha ett förtroendeuppdrag ger förlängningsdagar vilket specificeras i Doktorandreglerna. Samverkansdoktorander får arvode.

Doktorander utövar inflytande över beslutsprocesser inklusive beredning, utbildning och lärprocesser genom att vara ledamöter av:⁴⁴

- Göteborgs universitets doktorandkommitté
- Fakultetsstyrelsen
- Beredning för utbildning på forskarnivå (BUF)
- Beredning för forskning
- Lärarförslagsnämnden
- Miljöberedningen
- Samordningsnämnden för lärarutbildningen
- Doktorandråd inom fakulteten
- Doktorandråd vid respektive institution (samtliga doktorander är medlemmar)
- Prefektrådet
- Institutionsråd

För att tillsätta dessa platser samverkar doktoranderna över ämnesgränserna. Utöver ovanstående uppdrag är doktoranderna även med som representanter i tillfälliga arbetsgrupper, som t.ex. antagningsgrupper. Val av ledamöter tas upp inom doktorandråden i samråd med Göta studentkår.

Fysisk och psykosocial arbetsmiljö

Se även aspekten Forskarutbildningsmiljö, s. 11.

Genom att doktorander från flera ämnen möts kan den studiesociala miljön berikas. Doktoranderna behöver också känna sig välkomna i forskningsmiljöerna och på institutionerna vilket måste vara ett ständigt pågående arbete som inbegriper alla anställda. Även samverkansdoktorander bjuds in till arbetsplatsträffar, julbord och sommaravlutningar etc. Nyantagna doktorander har fått presentera sig vid sådana tillfällen, tillsammans med annan nyanställd personal.

En god fysisk och psykosocial arbetsmiljö säkerställs genom:

- Arbetsplatsintroduktion av nyantagna (ansvar studierektor), inklusive utseende av doktorandmentor (via institutionernas doktorandråd).
- Arbetsmiljöronder som uppmärksammar fysisk och psykosocial arbetsmiljö.
- Årliga utvecklingssamtal med prefekt eller viceprefekt (för doktorander anställda vid institutionen som ett led i arbetsgivaransvaret).
- Årliga uppföljningssamtal med doktorandexaminator. Samverkansdoktorandernas arbetsmiljösituation i förhållande till att ha en extern arbetsgivare uppmärksammas särskilt.

⁴³ http://medarbetarportalen.gu.se/digitalAssets/1524/1524500_doktorandregler-150413.pdf

⁴⁴ <http://uf.gu.se/utbildning/forskarutbildning/doktorandradet>

- Varsam planering av institutionstjänstgöring.

Återkoppling sker till prefekt som arbetsmiljöansvarig.

Arbetsmiljörutiner uppmärksammas på en årligt universitetsgemensam obligatorisk introduktionsdag för nyantagna doktorander och som rör visioner, strategier och organisation. Doktoranderna kan överskådligt ta del av universitetets arbetsmiljöpolicy via universitets hemsida och en handbok finns framtagen.⁴⁵ Likaså kan doktoranderna själva anmäla arbetsmiljöaspekter i ett risk- och incidenthanteringssystem.⁴⁶

Insamling av doktoranders synpunkter

Doktoranders synpunkter samlas särskilt in genom:

- Kursvärderingar.
- Årliga uppföljningssamtal med doktorandexaminator (s. 19).
- Doktorandledamöterna i BUF.
- Fakultetens och institutionernas doktorandråd som bland annat har arbetat med arbetsmiljö och uppmärksammat prefekterna på problem (s. 13).

Angående kursvärderingar, se s. 16 och 21.

BUF utgör en central nod när det gäller doktorandernas inflytande över utbildning och utbildningssituation, dels genom att strategi- och kvalitetsfrågor som rör utbildningen diskuteras och dels genom den tvärfakultativa kollegiala sammansättningen under ledning av vicedekan.

Angående alumner, se s. 26.

---

⁴⁵ <http://medarbetarportalen.gu.se/arbetsmiljohandboken/>

⁴⁶ <http://medarbetarportalen.gu.se/verktyg/guria/>

Jämställdhetsperspektiv

Ansvar

Ansvar för jämställdhet och likabehandling följer linjeorganisationen. Universitetet har utformat en handlingsplan för handläggning av diskriminering.⁴⁷ Som stöd för dekan och prefekt i jämställdhetsarbetet⁴⁸ finns en gemensam likabehandlingsamordnare utsedd vid fakulteten med uppdraget att ”proaktivt bevaka och driva likabehandlingsarbete i verksamheten.” Varje institution har i sin tur ett likabehandlingsombud som närvarar under institutionsråden.⁴⁹ Likabehandlingsamordnare/ombud är kontaktpersoner för frågor som rör universitetet både som arbetsplats och utbildningsanordnare.

Könsfördelning

I gruppen aktiva doktorander i pedagogik ht 2016 är kvinnor i stark majoritet (22 kvinnor och 4 män). Bland dem som disputerat i pedagogik mellan åren 2012–2016 utgör männen ca en tredjedel (se tabellbilaga 1b). Skillnaderna vad gäller kön mellan aktiva och disputerade är dock inte signifikant.⁵⁰ Enligt tidigare kartläggningar är det en könsfördelning som sammantaget har gällt för antagna till forskarutbildningen och disputerade i fakultetens samtliga ämnen över tid (Peixoto & Wyndhamn 2009; Öhrn 2001)^{51,52}. Det är svårt att säga om det är tillfällighet eller en trend, men vi följer kontinuerligt upp könsfördelningen och uppmärksammar den vid antagningsprocesser.

En pågående antagning av nya doktorander i ämnet (vt 2017) visar att bland behöriga sökande utgör männen en tredjedel. Utfallet när det gäller könsfördelningen bland de antagna kommer noggrant att granskas. Om den avviker från fördelningen i sökandegruppen kommer vi att vid framtida sakkunniggranskningar ta bort namnen på de sökande, som ett sätt att undvika att kön och etnicitet vägs in i bedömningen.

Könssammansättningen bland handledare är också viktig såtillvida att doktorander ska få möta seniora forskare av båda könen. Forskarutbildningen har också stor betydelse som meritering för de disputerade och den utgör ett kollektivt ansvar. Meritering inom forskarutbildning är ett viktigt kriterium för befordran till professor. Det kan då noteras att av de 22 personer som är huvudhandledare för aktiva doktorander ht 2016 utgörs halva gruppen av kvinnor. När det gäller handledares kön i förhållande till doktorandens är fördelningen följande (fyra handleder två doktorande vardera):

Tabell 3. Handledare ht 2016 i pedagogik, kön och kategori

	Kvinnlig doktorand	Manlig doktorand
Kvinnlig huvudhandledare	13	1
Manlig huvudhandledare	9	3

⁴⁷ http://medarbetarportalen.gu.se/digitalAssets/1518/1518670_1482097_handlaggningsordning-avseende-anden-om-diskriminering.pdf

⁴⁸ http://medarbetarportalen.gu.se/digitalAssets/1521/1521529_policy-och-handlingsplan-f-r-j--mst--lldhet-och-likabehandling.pdf

⁴⁹ http://uf.gu.se/omfakulteten/jamstalldet_och_likabehandling

⁵⁰ Chi², df=1, 2x2-tabell.

⁵¹ Peixoto, A. & Wyndhamn, A-K. (2009). Kartläggning av jämställdhet inom Utbildningsvetenskapliga fakulteten. http://www.ufn.gu.se/digitalAssets/1284/1284184_kartlaggning.pdf

⁵² Öhrn, E. (2001). Kartläggning av jämställdhet inom utbildningsvetenskapliga området.

Jämställdhetskommitténs skriftserie 5. Göteborg: Göteborgs universitet.

Tre av män handleds av män och en man handleds av en kvinna. Nio kvinnor handleds av män och 13 kvinnor handleds av kvinnor.

Organisatoriska normer

Ett jämställdhetsperspektiv måste emellertid gå bortom det kvantitativa räknandet av kvinnor och män och även se till samhälleliga och organisatoriska strukturer och normer. Av detta följer ur ett doktorandperspektiv:

- a) Betydelsen av en jämställd arbetsplats:
  - I likabehandlingsplanen⁵³ betonas vikten av att underlätta kombinationen av föräldraskap och vetenskaplig karriär, t.ex. ska sluttiden för möten och kurser inte infalla senare än 16.45 och kursstider ska schemaläggas i god tid före kursstart.
- b) Att inom forskarutbildningen anlägga ett jämställdhetsperspektiv genom att göra organisatoriska villkor och karriärvägar transparenta:
  - Vid nyantagning är kriterier och process synliga.
  - Utbildningsbidrag för doktorander har helt avskaffats.
  - ISP ska tydliggöra den enskildes progression (för att kunna säkerställa likabehandling).
  - Karriärvägledning erbjuds doktorander och kan noteras i ISP.
  - Utlysning av lektorsanställningar har ökat betydligt under de senaste åren vilket undviker den godtycklighet som företeelsen ”inlasning” (las, lagen om anställningsskydd) kan medföra.
  - Lektorsanställningar utlyses med god framförhållning.
  - Likabehandlingsombudens uppdrag inkluderar att förstärka medvetenheten om jämställdhetsaspekter i samband med rekryteringsprocesser, vilket är viktigt för doktoranderna i deras fortsatta karriär.
  - Anställda lektorer på vägen mot docentmeritering erbjuds karriärvägledning.
- c) Att inom forskarutbildningen och i forskning anlägga ett genusperspektiv:
  - Fakulteten har en lång och stark tradition av genusforskning med ett flertal externfinansierade projekt, seniora forskare med sådan inriktning och doktorandarbeten inom området.
  - Det finns ett kollegium som direkt riktar sig mot genusforskning.
  - Fakulteten stod som tidigare nämnts värd för den stora europeiska utbildningskonferensen inom fältet 2012 (s. 8).
  - Institutionerna ger forskarutbildningskurser inom fältet (senast våren 2016, s.18).
  - Det finns inslag om genus i kurser som inte direkt fokuserar detta, t ex i introduktionskursen där kön i akademien är ett återkommande inslag.

Ett antagande är att kunskaper om könsmönster inom akademien och andra pedagogiska praktiker, liksom tydligt utpekade karriärvägar och riktlinjer för befordran är långsiktigt befremjande för doktorandernas jämställdhet genom att bidra till skapande av lika villkor i sammanhang där nätverk och traditionella samhälleliga strukturer kan ha stort inflytande. Göteborgs universitet arbetar sedan hösten 2015 med jämställdhetsintegrering⁵⁴ vilket följer universitetets övergripande plan för jämställdhetsarbete. Utbildning på forskarnivå vid fakulteten kommer att knytas till det arbetet.

⁵³ http://ips.gu.se/digitalAssets/1495/1495376_likabehandlingsplan-140912.pdf

⁵⁴ <http://medarbetarportalen.gu.se/quality/Gender+Mainstreaming/?jsessionid=wt6agm3fulu21xf45jcm2bld5?skipSSOCheck=true&referer=http%3A%2F%2Ffuf.gu.se%2F%3FsiteSearch%3Dtrue%26searchText%3Dj%25C3%25A4mst%25C3%25A4lldhetsintegrering>